

УДК 378.091.08(09) «19»

Юрій Стасевський

Харківський Національний педагогічний
університет ім. Г. С. Сковороди
ORCID ID 0000-0003-4260-688X
DOI 10.24139/2312-5993/2017.06/202-214

ДІЯЛЬНІСТЬ ТВОРЧИХ СТУДЕНТСЬКИХ КОЛЕКТИВІВ У 50–60-Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ

На основі вивчення історико-педагогічної та мистецтвознавчої літератури аналізуються розпорядження уряду, які створювали передумови для розвитку художньої самодіяльності студентської молоді. У статті розглянуто постанови уряду, які мали вагомий вплив на вдосконалення виховної роботи серед студентів. Вагому роль у становленні творчих студентських колективів відіграли конкурси-огляди художньої самодіяльності колективів студентів різних навчальних закладів, які організовувалися на місцевому, районному, обласному, республіканському та союзному рівнях (VI Всесвітній московський фестиваль молоді та студентів у Москві (1957), I Всесоюзний фестиваль естрадних театрів у Москві (1965)). Це сприяло виникненню СТЕМів при різних навчальних закладах країни.

Ключові слова: *художня самодіяльність, фестиваль, студенти, гуртки, театри.*

Постановка проблеми. З-поміж стратегічних напрямів модернізації національної системи освіти, окреслених у Законах України «Про освіту», у Концепції національного виховання та в Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, одним із актуальних постає завдання щодо формування сучасного культурного дозвілля в Україні, відродження, утвердження й подальшого розвитку національної системи культурно-дозвілєвої діяльності підростаючого покоління. Це зумовлено тим, що в умовах нової соціально-економічної та культурної політики нашої держави науково обґрунтована система організації культурно-дозвілєвої діяльності обіймає сферу вільного часу дітей та молоді.

Кожен студент – це творча особистість, яка прагне до самовдосконалення та самореалізації. Для сучасної молоді людини ХХІ століття залишаються актуальними питання задоволення художньо-естетичних потреб та можливості самовираження й саморозвитку. Одним із напрямів, який може пробуджувати і задовольняти ці потреби майбутнього фахівця в будь-якій галузі, є самодіяльна художня творчість (художня самодіяльність, аматорство). Діяльність творчих студентських колективів, безумовно, сприяє естетичній соціалізації, впливає на формування у студентів національної самосвідомості, історичного мислення, почуття патріотизму.

Одним із шляхів вирішення вказаної проблеми є глибоке осмислення й усвідомлення історико-педагогічного досвіду, звернення до національних джерел художньої самодіяльності у вищих навчальних закладах України в післявоєнні роки, творче використання яких сприятиме зростанню освітнього потенціалу суспільства.

Аналіз актуальних досліджень. Виховний вплив художньої творчої діяльності на естетичний, духовний та культурний розвиток особистості досліджували Б. Ананьєв, Б. Захава, С. Іконнікова, А. Каргін, А. Красило, Н. Нікіфорова, Н. Рождественська та інші. Обов'язкове самовиховання, активну самостійну участь студентів у різноманітних формах художньої діяльності в процесі естетичного виховання майбутніх фахівців висвітлено у працях З. Гіптерс, Г. Карась.

Питанням формування естетичної культури майбутніх учителів присвячена монографія С. Мельничука «Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх вчителів (історико-педагогічний аспект 1860–1990 рр.)», де вчений розкриває діяльність педагогічних навчальних закладів України в різні історичні періоди. Крім того, у роботі висвітлено діяльність творчих студентських колективів, але лише в педагогічних вишах України.

У монографії І. Ящук «Виховний потенціал у вищих педагогічних навчальних закладах України: знахідки і проблеми (20–80-ті рр. ХХ ст.)» здійснено ретроспективний аналіз розвитку системи виховання у вищих педагогічних навчальних закладах у радянський період. У роботі представлено художню самодіяльність студентів педагогічних інститутів лише з точки зору культурно-масової роботи в позанавчальний час.

У статті С. Садовенко «Самодіяльна художня творчість: культурологічні аспекти концептуалізації» самодіяльна художня творчість представлена як явище історико-культурного освоєння дійсності засобами мистецтва. У статті розглянуто культурологічні аспекти концептуалізації змісту самодіяльної художньої творчості. Дослідниця аналізує найбільш розповсюджені види самодіяльної художньої творчості: авторська художня самодіяльність (імпровізаційні концерти з використанням фольклорного матеріалу, фотомистецтво, прикладне мистецтво); виконавська художня самодіяльність (непрофесійні аматорські театри, «театри для народу», хорові колективи, сімейно-побутове виконавство); клубні формування (ініціативні клуби, любительські об'єднання, клуби за інтересами, численні аматорські неформальні об'єднання, благодійні спільноти й зібрання) тощо [10].

Цікаву інформацію подає О. Харабурдіна у статті «Художня самодіяльність у ВНЗ як чинник естетичного виховання студентів», де висвітлює існування й діяльність студентських самодіяльних творчих колективів ХНПУ імені Г. С. Сковороди на сучасному етапі, які постійно залучаються до активної гастрольної діяльності [14].

Серед дослідників минулого нашу увагу привертає постать видатного музикознавця Л. Носова (1894–1985), який свої праці присвятив питанням самодіяльного музичного мистецтва, творчості українських композиторів.

Але проблема вивчення діяльності творчих студентських колективів у вищих навчальних закладах у 50–60-х рр. ХХ століття цілісно не вивчалася.

Мета статті – на основі аналізу наукових джерел та історико-педагогічної літератури розкрити особливості діяльності творчих студентських колективів, які діяли при вищих навчальних закладах України у 50–60-х рр. ХХ століття.

Методи дослідження. Для отримання достатньої об'єктивної інформації з обраної проблеми використовувалися загальнонаукові (аналіз, синтез, систематизація, зіставлення, класифікація історико-педагогічних джерел, матеріалів періодичних видань досліджуваного періоду), що дозволило узагальнити, систематизувати та простежити в динаміці ставлення керівних органів до створення умов для розвитку творчого потенціалу студентської молоді й підтримку творчих студентських колективів досліджуваного періоду.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняні вищі навчальні заклади за період свого існування накопичили значний досвід у справі створення студентських творчих колективів.

Студентство – специфічна соціальна групи. Серед характерних ознак студентства доцільно виділити спільність основного виду діяльності – навчання, короткочасність перебування в даному соціальному середовищі (студентський колектив), можливість подальшого вдосконалення набутих знань, певну молодіжну субкультуру, потреби й інтереси. До основних видів діяльності студентів належать навчання, науково-дослідна робота, заняття фізичною культурою і спортом, участь у громадських та політичних організаціях, художній самодіяльності, молодіжних клубах.

Як зазначено в енциклопедії, «художня самодіяльність – творчість народних мас і в галузі театрального, музичного і вокального, хореографічного і декоративно-ужиткового, циркового, кіно- і фотомистецтва» [13]. Художня самодіяльність розвивалася в єдиному русі з професійним мистецтвом на основі принципів партійності, народності, методу соціалістичного реалізму. Музична самодіяльність – творчість осіб, які не займаються мистецтвом професійно. Музична самодіяльність включає індивідуальне та колективне виконання інструментальної та вокальної музики силами любителів, а також створення ними музичних творів. Як правило, учасники самодіяльності є членами самодіяльних колективів, студій, гуртків, які організуються при різних підприємствах, організаціях, навчальних закладах [8, с. 833].

Театральна самодіяльність – один із найбільш розповсюджених видів художньої самодіяльності [12, стлб. 828].

Залучення студентської молоді до мистецтва – це набуття естетичного досвіду. Людина, сприймаючи мистецтво (більш поверхнево або глибоко, залежно від власного естетичного розвитку), розвиває в собі розуміння прекрасного, набуває досвід у такої діяльності. Ще Піфагор зазначав, що ритм мелодії впливав на рух під час танців, співів, мовлення. На його думку, музика може лікувати та заспокоювати людину, впливаючи на її емоційний стан. Піфагор застосовував одні мелодії для лікування, інші – для вгамування гніву, роздратованості.

Крім того, студент, який бере активну участь у мистецькій творчості, розвиває свої власні творчі можливості. Саме самодіяльна художня творчість студентів спричиняє розвиток творчих здібностей і поряд із глибокою професійною підготовкою дає простір для фахового розквіту, стимулює особистість до самовияву у громадському житті, сприяє її соціалізації.

Головними ознаками самодіяльної художньої творчості є функціонування у сфері вільного часу (дозвілля), добровільна участь у роботі творчого (аматорського) колективу, ініціатива, активність, самовідданість і духовна мотивація учасників самодіяльних колективів.

До особливостей можна віднести: організованість учасників, відсутність у них спеціальної підготовки до здійснення певної творчої діяльності, безкоштовність навчання тощо.

Художня самодіяльність студентів у вищих навчальних закладах України виникла ще на початку їх заснування [11, с. 225].

У радянські часи для керівництва художньою самодіяльністю був створений Центральний дім самодіяльного мистецтва, який у 1936 р. перетворили у Всесоюзний Дім народної творчості (з 1939 р. – імені Н. Крупської), а з 1958 р. – Центральний дім народної творчості (ЦДНТ). Починаючи з 1940 рр., ці заклади народної творчості були створені в усіх республіках та областях СРСР.

Центральний Комітет компартії, Центральний комітет комсомолу України, профспілкові організації України приймають низку постанов щодо вдосконалення виховної роботи серед студентів. Порушувалися ц питання художньої самодіяльності творчих студентських колективів.

У резолюції Пленуму ЦК КП(б)У «Про стан культурно-освітньої роботи серед робітників підприємств міст Луганська, Маріуполя і в селах Миколаївської області» (травень 1946 р.) особливу увагу приділено питанням розвитку художньої самодіяльності, посиленню виховної роботи серед учасників, поліпшенню якості репертуару, підвищенню ролі обласних будинків народної творчості як основних центрів методичної допомоги самодіяльним колективам, підвищенню кваліфікації їх керівників [9, с. 45].

Дбаючи про високу ідейність і художню повноцінність репертуару, ЦК КП(б)У прийняв постанову «Про репертуар художньої самодіяльності культурно-освітніх установ» (жовтень 1946 р.), у якій зазначено про

незадовільний стан репертуару хорових, музичних і драматичних колективів, накреслено шляхи виправлення недоліків. Особливу увагу звернено на майже повну відсутність сучасної радянської тематики та творів, які не сприяли напряду виховання того часу. Спілка композиторів і Спілка письменників України були активно включені для виконання накреслених постанов. Радянські митці мали створити репертуар, який був спрямований на розвиток почуття патріотизму, відображав дружбу радянський людей, непохитну силу радянського ладу, провідну роль Комуністичної партії [9, с. 46]. Цей документ став підґрунтям для подальшої роботи художньої самодіяльності: було змінено репертуарні плани, поповнено новими творами, які отримали схвальну оцінку на конкурсі 1947 р., оголошеному Комітетом у справах культурно-освітніх установ разом із ЦК ЛКСМУ і спілкою композиторів України [9, с. 46].

Архівні джерела свідчать, що в післявоєнні роки значно поліпшилося культурне обслуговування студентів. У 1947 р. тільки лічені виші УРСР (Київський і Дніпропетровський університети, Київський політехнічний, Луганський педагогічний інститути) мали свої студентські клуби, то в листопаді 1951 р. такі клуби були вже в 16 вишах; крім того, у 46 вишах для клубної роботи використовували актові зали [3, с. 95].

Приділяючи велику увагу налагодженню клубної роботи у вишах, ЦК КП(б)У в постанові від 6 березня 1950 р. «Про заходи по виконанню пропозицій учасників республіканської наради працівників вищих учбових закладів» вказав на необхідність створення в усіх вишах клубів, підготовку і видання спеціальних збірників п'єс, оповідань, пісень для студентської художньої самодіяльності. ЦК КП(б)У зобов'язав відповідні організації встановити у профспілкових і відомчих клубах дня для студентів [3, с. 95].

У жовтні 1952 р. у Дніпропетровську було відкрито загальноміський палац студентів, у якому почали працювати студентський симфонічний оркестр, гуртки живопису і скульптури, кольорової фотографії, рукоділля, вокальний, музичний, драматичний, художнього слова, хореографічний та інші. У палаці читалися цікаві доповіді та лекції, систематично перед студентами виступали учасники художньої самодіяльності [2, с. 46–47].

Плідно працювали студентські клуби в Київському політехнічному інституті і Київському університеті. У 1952 р. у клубі політехнічного інституту працювали естрадний оркестр, танцювальний колектив, оркестр народних інструментів, драматична студія, духовий оркестр, хорова капела. У клубі Київського університету в 1954/55 навчальному році працював літературно-дискусійний клуб. У художній самодіяльності брало участь 2000 юнаків і дівчат [3, с. 96]. Президія Верховної Ради УРСР своїм Указом (квітень 1954 р.) за досягнення в розвитку художньої самодіяльності присвоїла почесне звання заслуженого артиста УРСР Л. Падалці –

керівникові хорової капели Київського політехнічного інституту та керівникам інших самодіяльних колективів [9, с. 54].

Слід відмітити вагомість та результативність постанов: постанова ЦК КП(б)У «Про поліпшення викладання і політико-виховної роботи у вузах України» (вересень, 1947 р.), спільна постанова Ради Міністрів України і ЦК КП(б)У «Про заходи щодо поліпшення матеріально-побутового і культурного обслуговування студентів» (березень 1947 р.), а також постанова ЦК КП(б)У «Заходи по виконанню пропозицій учасників республіканської наради працівників вузів» (березень, 1950 р.). У прийнятих постановах було висвітлено аналіз стану виховної роботи серед студентської молоді й накреслено шляхи його вдосконалення. Певна увага приділяється і питанням художньої самодіяльності молоді. Постановою з виконання пропозицій учасників наради передбачено відкриття при всіх вишах студентських клубів, підготовку та видання спеціальних збірників пісень, музики, п'єс, літературного, драматичного матеріалу для студентської самодіяльності, виділення при відомчих і профспілкових клубах спеціальних днів студентів.

Хоча ці постанови були ідеологічно спрямовані в дусі радянського часу, але вони стали підґрунтям і поштовхом для розгортання й розвитку художньої самодіяльності студентства, створення творчих студентських колективів при вищих навчальних закладах, клубів за інтересами тощо.

Важко переоцінити роль конкурсів-оглядів художньої самодіяльності творчих колективів студентів різних навчальних закладів, які організовувалися на місцевому, районному, обласному, республіканському та союзному рівнях.

У всіх вузах (інститутах) у цей період були проведені студентські фестивалі, що включали в себе групові, курсові, факультетські й загальноінститутські огляди художньої самодіяльності, конкурси за окремими жанрами мистецтва, виставки студентських творчих робіт тощо. Керували цією роботою штаби фестивалю в кожному інституті. У період підготовки і проведення фестивалю активізувалася робота студентських клубів, лекторіїв, конференцій та диспутів з актуальних проблем мистецтва, літератури, естетики, посилилась увага творчих організацій України до питань організації і змісту студентських колективів художньої самодіяльності та окремих виконавців [7, с. 115].

У 1954 р. був організований і проведений республіканський конкурс-огляд художньої самодіяльності, у якому хорова капела Київського політехнічного інституту і танцювальний колектив були нагороджені почесними грамотами Президії Верховної Ради УРСР, а їх керівники удостоєні високого звання заслуженого артиста Української РСР [3, с. 96].

У 1953 р. система керівництва культурно-освітньою роботою була реформована. Відповідно до закону Верховної Ради СРСР (березень

1953 р.), Указом Президії Верховної Ради УРСР (квітень 1953 р.) створено Міністерство культури Української РСР, до якого увійшли колишній Комітет у справах мистецтва УРСР та Комітет у справах культурно-освітніх установ республіки [9, с. 53].

У 1956 р. Центральний Комітет ВЛКСМ, ВЦРПС та Міністерство культури СРСР оголосили Всесоюзний фестиваль молоді. Це молодіжне свято проводило у вигляді карнавалів, спортивних змагань, факельних походів, свят пісні і танцю. Заключним етапом республіканського фестивалю був конкурс серед професіоналів та самодіяльних художніх колективів на право участі в заключному виступі на Всесоюзному фестивалі в Москві. Для виступу в Москві було відібрано одеський студентський хор та інші колективи художньої самодіяльності [3, с. 57].

У 1959 р. для таких колективів було встановлено почесне найменування «самодіяльний народний», що присвоюється за постановою колегії Міністерства культури УРСР або Президії Української республіканської ради профспілок [3, с. 57].

Під час Всесоюзного фестивалю молоді відбувався й VI Всесвітній фестиваль молоді і студентів. На ньому виступили одеський студентський хор та інші колективи. Їх було нагороджено дипломами першого ступеня та золотими медалями. Виступи цих колективів свідчили про високий виконавський рівень.

Вагомим поштовхом у розвиткові деяких напрямів культури та художньої самодіяльності став VI Всесвітній московський фестиваль молоді та студентів у Москві (1957).

У 50-х рр. XX століття в Ленінграді під керівництвом А. Райкіна почав свою діяльність і розквіт театр мініатюр, одночасно в Москві з'явилися перші студентські театри мініатюр.

Перший студентський театр естрадних мініатюр (СТЕМ) виник у Московському енергетичному інституті в 1954 р. СТЕМ виник із вузівських вечорів відпочинку та капусників [6, с. 394]. Згодом з'являються такі відомі театри, як СТЕМ «Телевізор» Московського авіаційного інституту, естрадна студія МДУ «Наш дім». СТЕМи працювали в різноманітних жанрах: від оперети та джазової імпровізації, рок-н-ролу до спектаклю-диспуту і публіцистичного шоу. Репертуар СТЕМів висвітлював як події із життя студентів, так і з життя суспільства («20 хвилин з Брехтом», «Хіросима») [5, с. 23].

У 1962 р. був відкритий Перший на Україні Студентський Театр Естрадних Мініатюр – супутник Ленінградського державного театру естради за підтримки А. Райкіна. Про це свідчить публікація в газеті «Запорізька правда» [4]. Хоча театральна студія при Запорізькому машинобудівному інституті під керівництвом Е. Реплянського існувала з 1960 р.

У зв'язку з проведенням у Москві I Всесоюзного фестивалю естрадних театрів у листопаді 1965 р. у всіх вишах поживавилася підготовча

робота: студенти самі писали мініатюри, п'єси, вірші, оформляли і ставили спектаклі, у яких розкривали злободенні питання студентського життя, важливі теми виховання й навчання.

У 1966 р. у Москві Відбувся I всесоюзний фестиваль студентських естрадних театрів. Учасниками фестивалю стали: «Наш дім», естрадна студія Московського державного університету (1959), Театр мініатюр Воронежського університету (1955), СТЕМ Казанського авіаційного інституту (1961), міський молодіжний театр сатири (Новосибірськ), СТЕМ Донецького медичного інституту (1958), Міський студентський театр м. Харків (1965) (СИНТ-63/ХДУ/, СИЛУЕТ /ХПІ/, театр читця /ХПІ/), СТЕМ Челябінського політехнічного інституту (1963), Студентський театр мініатюр Ленінградського механічного інституту (1960), СТКМ – студентський театр комедійних мініатюр Київського інституту іноземних мов (1965), Парнас-2 Одеського палацу культури імені Ф. Дзержинського (1958) [5].

5 призів ЦК ВЛКСМ і дипломи лауреатів були вручені Челябінським політехнікам, Казанському та Московському авіаційним інститутам, Міському студентському театру Харкова та естрадній студії МДУ «Наш дом». Найкращими художниками фестивалю були визнані харків'яни: А. Щеглов, В. Лейбфейд, І. Савінова. Їхню роботу відзначив і видав премію Союз художників СРСР.

Драматичний гурток Харківського політехнічного інституту, який існував до виникнення «СИНТу-63», очолював актор російського драматичного театру імені О. С. Пушкіна, заслужений артист УРСР – Віктор Золотарьов, учнем якого став Гарік Керцер – один із майбутніх режисерів «СИНТа-63».

Молодіжне об'єднання «СИНТ-63» очолив студент політехнічного інституту, а зараз заслужений діяч мистецтв Росії Валерій Харченко. Слід зазначити, що аналізуючи періодичні видання досліджуваного періоду, ми можемо зробити висновок про різноманітний репертуар та відгуки про його ефективність.

Фестиваль студентських естрадних театрів показав, що вони займають чільне місце в житті студентів і є однією з колективних форм об'єднання студентів за інтересами.

У Львівському політехнічному інституті зародилося чимало гуртів, ансамблів пісенної та музичної художньої творчості. Традиційним став фестиваль художньої самодіяльності «Весна політехніка» (1962 р.), з 1964 р. в Політехніці почали організовувати посвячення першокурсників у студенти. 14 клубів за інтересами об'єднало близько двох тисяч студентів. Понад 3000 юнаків та дівчат беруть участь у 112 гуртках художньої самодіяльності [1, с. 7–8].

Народний симфонічний оркестр Львівського політехнічного інституту (1951) під керівництвом диригента Львівського театру опери та балету

імені І. Франка, згодом заслуженого артиста УРСР С. Арбіт, виступав у Кремлівському палаці з'їздів і Колонному Залі будинку спілок під час декади української літератури і мистецтва в Москві. Цей колектив удостоїли високого звання народного оркестру (1960). На Першому всесоюзному фестивалі художньої народної самодіяльності цей колектив отримав Велику золоту медаль [1, с. 11]. Діяльність капели бандуристів Львівської політехніки була бурхлива: після смерті керівника гурту відомого бандуриста Ю. Сінгалевича капелу приєднали до танцювального гуртка, де вона припинила свою діяльність [1, с. 19]. У 1949 р. капела вже виступала з концертами. У квітні 1950 р. капела припиняє своє існування.

У 1969 р. організований камерний вокальний ансамбль «Аколада», який об'єднував аматорів хорового співу серед студентської молоді, співпрацівників та випускників. Репертуар ансамблю складався з декількох програм: обробки народних пісень і пісень інших народів; духовної музики XVI–XVII століття; творів зарубіжної класичної музики. Перший концерт відбувся у 1970 р. В основу репертуару увійшли такі твори: «Щедрик» М. Леонтовича, «Неаполітанська пісня» П. Чайковського, згодом – «Чотириголосий мадригал» на старовинну тему «Зоріна», «Вечірня серенада» Ф. Шуберта, «Лебідь» Сен-Санса, «Менует» Боккеріні, твори Й. Баха, Гуно, Дуранте [1, с. 31–33].

У 1948 р. був організований духовий оркестр, учасниками якого були студенти – колишні фронтовики. Пройшов шлях від самодіяльного гуртка до народного колективу. У 1965 р. він став лауреатом Республіканського фестивалю [1, с. 34]. За творчі досягнення в галузі духової музики в 1971 р. колективу оркестру присвоєне почесне звання – «Народний самодіяльний духовий оркестр», а художнього керівника оркестру В. Носова нагороджено грамотою Президії Верховної Ради СРСР [1, с. 34].

На базі танцювального гуртка в 1962 р. був організований ансамбль народного танцю «Вірність». Плідна концертна діяльність сприяла досягненню високи результатів – колектив став лауреатом республіканського й обласного конкурсів-фестивалів самодіяльної художньої творчості, постійним учасником і переможцем традиційного свята-декади народного танцю [1, с. 37].

Дані про діяльність колективів художньої самодіяльності в медичних інститутах країни свідчать про їх розквіт. Так, у 1961 р. у цих навчальних закладах існувало 70 самодіяльних колективів, а в 1965 р. – 124, число громадських організаторів художньої самодіяльності з числа студентів зросло з 44 до 331 особи [3, с. 339].

Наявність клубів, гуртків та студій у вищих навчальних закладах свідчать про активну участь студентів у художній самодіяльності. Багато студентів проводять позанавчальний час у студіях і гуртках художньої самодіяльності, які існували при кожному виші. Студентська молодь

залучалася до хорового співу, танцювального, театрального, музичного, вокального та інструментального мистецтва. Колективи художньої самодіяльності навчальних закладів часто виступали з концертами та виставами перед студентською молоддю, на заводах, у колгоспах, радгоспах, у військових частинах. Нагороди і премії свідчать про плідну роботу керівників творчих колективів студентів.

Поряд із цим, у цей час відкриваються університети культури. Університети культури низки вшів ставлять своїм завданням не тільки дати студенту певну суму знань із різних видів мистецтва, а й залучити їх самих до його пропаганди. У «Поетичному клубі» Харківського університету заняття відбуваються у вигляді жвавих дискусій і обміну думками про творчість радянських поетів. В Одеському університеті успішно працює клуб естетики з 4 секціями – театру, музики, кіно, образотворчого мистецтва. Ними керували на громадських засадах режисери, музиканти, художники міста. Університет музичної культури успішно працював у Львівській консерваторії. Його мета – організація концертів-лекцій для молоді міста, у тому числі й для студентської [3, 336]. У Київському ордена Леніна політехнічному інституті щосуботи відкривалося студентське кафе «Бригантина», де проводилися вечори за участю колективів художньої самодіяльності та студентського оркестру. Гостями цих вечорів була не лише студентська молодь Києва (студенти Київського університету, театрального, художнього, медичного інститутів), а й представники Томського і Каунаського політехнічних інститутів, Ленінградського електротехнічного інститутів та інших вшів країни [3].

Крім гуртків і студій, працювали загальноінститутські студентські лекторії в позанавчальний час, після закінчення обов'язкових занять. Тематику лекторію завчасно складав і затверджував партком (партбюро) вишу. Серед педінститутів один із перших студентських лекторіїв був створений парторганізацією Кіровоградського педвишах в 1945/46 начальному році. В інших педвишах така форма ідейно-політичного виховання студентів почала практикуватися з 1947/48 навчального року. Дослідник І. Шкурко зазначав, що тематика студентського лекторію складається з таких розділів: історичний, природознавства, педагогіки, літературознавства і загальнополітичного [15, с. 18]. Крім того, порушувалися питання музичного мистецтва, народної творчості.

Таким чином, у 50–60 рр. ХХ ст. творча й аматорська діяльність студентів відбувалася під постійним наглядом і контролем з боку держави.

Центральним Комітетом компартії, центральним комітетом комсомолу України, профспілковими організаціями України було прийнято низку постанов щодо вдосконалення виховної роботи серед студентів у вищих навчальних закладах. Значна увага приділялася створенню й організації творчих студентських колективів. У репертуар хореографічних,

танцювальних, театральних, музичних гуртків, хорів та студій художнього слова обов'язково були включені твори ідеологічного спрямування.

Організація і проведення Всесоюзних фестивалів молоді свідчить про наступність при відборі учасників, які проходили декілька етапів відбору: міський, обласний, республіканський. Республіканський відбір давав право на участь у заключному виступі на Всесоюзному фестивалі в Москві. Для художніх колективів, які посідали призові місця, було встановлено почесне найменування «самодіяльний народний».

Вагомим поштовхом у розвиткові деяких напрямів культури та художньої самодіяльності стали Всесоюзний фестиваль молоді та VI Всесвітній московський фестиваль молоді та студентів (1957). Виникає СТЕМ при навчальних закладах у різних містах.

Поряд із цим, у цей час відкриваються університети культури, студентські кафе (наприклад «Бригантина»), загальноінститутські студентські лекторії.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, діяльність студента в студентських творчих самодіяльних колективах є тим механізмом, який дає підстави реформувати сукупність зовнішніх впливів у власні розвивальні зміни, новоутворення особистості як продукту розвитку. Студентська молодь, задіяна у творчому колективі, яскраво демонструє активне власне долучення до різних видів мистецької, творчої діяльності, що напряму впливає на формування їхніх переконань. Вивчення потребує подальша діяльність студентських творчих колективів, що виникли в 70–80 рр. ХХ століття, які сприяли поширенню художньої самодіяльності на теренах України. Але це є темою подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буцко М. І. (1996). *Художня самодіяльна творчість студентів та працівників Державного університету «Львівська політехніка» (1944–1994 рр.)*. Львів: ДУЛП. [Butsko, M. I. (1996). *Artistic amateur art of students and employees of the State University "Lvivska Politechnika" (1944–1994)*. Lviv, Ukraine: DULP].
2. *Вестник высшей школы [Journal of Higher School]*. (1952), 12, 46–47.
3. Пітов В. І. (ред.) (1968). *Вища школа Української РСР за 50 років. У 2-х ч. (1917–1967 рр.)*. К., Вид-во Київського університету, Ч. 2. (1945–1967 рр.) [Pitov, V. I. (Ed.). (1968). *Higher School of Ukrainian SSR for 50 years (1917–1967) (Vols. 1–2), Vol. 2*. Kyiv: Kyiv University Publishing].
4. Запорізька правда [Zaporizka pravda]. (1962). 18 березня.
5. Керцер, Г. Л. (2002). *СИИТ-63. Жизнь человеческого духа*. Харьков: Фолио [Kertser, H. L. (2002). *SINT-63. Human Spirit Life*. Kharkiv: Folio].
6. *Любительское художественное творчество в России XX века*. (2010). М.: Прогресс-Традиция [Amateur Artistic Art in Russia in XXth c. (2010). Moscow: Progress-Traditsia].
7. Мельничук, С. Г. (2006). *Теорія і практика формування естетичної культури майбутніх вчителів (історико-педагогічний аспект 1860–1990 рр.)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка [Melnychuk, S. H. (2006). *Theory and Practice of the Future*

Teachers' Aesthetic Culture Forming (historical and pedagogical aspect 1860–1990). Kirovohrad: RVV KDPU named after V. Vynnychenko].

8. Келдыш, Ю. В. (ред.) (1978). *Музыкальная энциклопедия*. Т. 4. М.: Советская энциклопедия [Keldysh, Yu. V. (Ed.). (1978). *Music Encyclopedia* (Vol. 4). Moscow: Sovetskaia entsyklopedia].

9. Носов, Л. І. (1984). *Музична самодіяльність Радянської України (1917–1977)*. К.: Муз. Україна [Nosov, L. I. (1984). *Musical amateur action of Soviet Ukraine in 1917–1977*. Kyiv: Mus. Ukraine].

10. Садовенко, С. М. (2014). Самодіяльна художня творчість: культурологічні аспекти концептуалізації. *Культура і сучасність*, 1, 53–60 [Sadovenko, S. M. (2014). Amateur Artistic Art: culturological aspects of conceptualization. *Culture and modernity*, 1, 53–60].

11. Стасевський, Ю. (2016). Діяльність творчих студентських колективів на Слобожанщині (друга половина ХІХ – початок ХХ століття). *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г.Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, 144, 224–229. Режим доступу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=3333 [Stasevskiy, Yu. (2016). The activities of creative student groups in Slobozhansky region (second part of XIX c. – begin. of the XX c.). *Journal of T. H. Shevchenko Chernihiv National Pedagogical University, ser. Pedagogical Sciences*, 144, 224-229. Retrieved from: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=3333].

12. Марков, П. А. (ред.) (1965). *Театральная энциклопедия в 5 тт.* Т. 4. М.: Издательство «Советская энциклопедия» [Markov, P. A. (Ed.). (1965). *Theatrical Encyclopedia* (Vols. 1–5), Vol. 4. Moscow: Sovetskaia entsyklopedia].

13. *Українська радянська енциклопедія (1963). К. Т. 12 [Ukrainian Soviet Encyclopedia (1963)]. К. Vol. 12.*

14. Халабурдіна, О. В. (2013). Художня самодіяльність у ВНЗ як чинник естетичного виховання студентів. *Теорія та методика навчання та виховання*, 33, 226–233. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ttmniv_2013_33_29 [Halaburdina, O. V. (2013). Artistic Activity in the University as a Factor of the Student Aesthetic Education. *Theory and methods of teaching and education*, 33, 226–233. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ttmniv_2013_33_29].

15. Шкурко, І. І. (1990). *Идейно-политическое воспитание студентов в системе высшего педагогического образования*. К.: КГПИ [Shkurko, I. I. (1990). *Ideological and Political Education of Students in the System of Higher Pedagogical Education*. Kiev: КНПІ].

РЕЗЮМЕ

Стасевский Юрий. Деятельность творческих студенческих коллективов в 50–60-х гг. XX столетия.

На основании изучения историко-педагогической и искусствоведческой литературы анализируются постановления правительства, создающие предпосылки для развития художественной самодетельности студенческой молодежи. В статье рассмотрены постановления правительства, которые имели существенное влияние на усовершенствование воспитательной работы среди студентов. Существенную роль в становлении творческих студенческих коллективов сыграли конкурсы-смотри художественной самодетельности коллективов студентов различных учебных заведений, проводимые на местном, районном, областном, республиканском и союзном уровнях (VI Всемирный московский фестиваль молодежи и студенчества в Москве (1957), Всесоюзный фестиваль

эстрадных театров в Москве (1965)). Это способствовало созданию СТЕМов при различных учебных заведениях страны.

Ключевые слова: художественная самодеятельность, фестиваль, студенты, кружки, театры.

SUMMARY

Stasevskiy Yurii. The activities of creative student collectives in the 1950's and 1960's of the XX century.

The article deals with analysis of government's regulations which had great impact on development of amateur performances of student, from the perspective of studying historical-pedagogical and art-study sources. The article examines governmental regulations which had a significant impact on the improvement of educational work among students. Careful selection of repertoire for student amateur art, improvement of cultural services for students (opening students club and palaces of students), the allocation of student's day is the basic for student's amateur performances. Important role in the formation of creative students group was played by concerts-reviews of amateur performances of collectives of various education institutions, which were organized at the local, district, regional, republican and union levels (VI World Moscow festival of Youth and Students in Moscow (1957), and the first All-Union Festival of the pop theatres in Moscow (1965)). This contributed to the emergence of STEMs at various educational institutions in the country.

The main areas of creative teams and student sections that were active in the study period are shown. The analysis of students' concert choirs and orchestras is conducted and the following feature of creative teams are revealed: entertaining, charitable and educational functions; their contribution to the promotion of art among the general population is outlined. Meaningful historical and pedagogical analysis of a wide layer of archival material made the possibility to identify and characterize the features of creative groups: upbringing, educational, charitable and entertaining. It promotes formation of conscious and critical attitude to the world historical and educational heritage. The materials of the paper suggest a new approach to the analysis of archival materials, illumination and evaluation of controversial issues of student creative teams of Slobozhanshchina in the second half of the 19th – early 20th century.

Key words: amateur performances, festival, students, coterie, theatres.

УДК 377:656.2

Тетяна Шаргун

Львівська філія Дніпропетровського
національного університету
залізничного транспорту ім. акад. В. А. Лазаряна
ORCID ID 0000-0002-6014-4941
DOI 10.24139/2312-5993/2017.06/214-226

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ ЗА ЧАСІВ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ДОБИ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

У статті проведено аналіз історичного досвіду підготовки фахівців для залізничної галузі в Західній Україні за часів Австро-Угорської доби у другій половині